

Pieta

Ander werk van Mischa Andriessen

Uitzien met D (gedichten, 2008) C. Buddingh'-prijs 2009

Huisverraad (gedichten, 2012) J.C. Bloem-Poëzieprijs 2013 en Charlotte Köhler Stipendium 2014

Dwalmgasten (gedichten, 2016)

Winterlaken (gedichten, 2019) Awater Poëzieprijs 2019

Het Drogsyndicaat (gedichten, 2021) Jan Campert-prijs 2021

Probeer de hemel mijn huis te maken (verhalen, 2022)

Mischa Andriessen

Pieta

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2024

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2024 Mischa Andriessen

Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 xJ Amsterdam.

Omslag Nanja Toebak

Omslagbeeld Cees Andriessen

Binnenwerk Steven van der Gaauw

Foto auteur Koos Breukel

ISBN 978 90 214 4076 7 / NUR 306

www.querido.nl

'Niets kan zomaar verdwijnen. De wet vraagt rekenschap aan de mens: waar ben je gebleven?'

Oğuz Atay – Het leven in stukken

'Het is misschien zinloos te melden dat ze een droom leken binnen te stappen, of een ramp of gewoon een nieuw leven.'

Fleur Jaeggy – De waterstandbeelden

INHOUD

Judith en Holofernes 9

Nature morte 27

De stad 37

Pieta 67

En dan 77

Grond 85

En dan 93

Nature morte 101

De stad (Steppe) 115

Verantwoording 133

Judith en Holofernes

Omdat door mij mijn ouders alles vergeten waren
Werd ik geboren in een kamer die stonk naar bloemenwater
Vermengd met de zoete ijzergesmaak van bloed deels het mijne
Deels dat van mijn moeder die mijn komst net aan overleefde maar
Altijd het gevoel houden bleef dat die dag iets uit haar
Was verdwenen – ik niet alleen – ze miste meer zei ze
Lang voordat ik leerde dat je wie je zult liefhebben al kent
Als je in je moeders binnenste groeit nog niet eens kunt zien
Maar haar of hem ooit op een dag op straat direct zal herkennen
Aan iets wat onverklaar- maar tegelijkertijd onmiskenbaar is
Ook ik raakte die dag dus iets kwijt lag gewikkeld in een laken
De trots van mijn vader net niet de Nemesis van mijn moeder te zijn
Ineens kwam een man de kamer binnen – ongevraagd – mam was te perplex
Om zich te bedekken – die man een vreemde – nam mij in zijn armen
Keek lang en indringend naar mijn gezicht en zei Judith jouw schoonheid
Zal onvergelijkbaar zijn en het beslissende wapen tegen al wat ons bedreigt
Toen legde hij mij neer op mijn moeders gehavende buik verliet de kamer
Het is me later verteld zo vaak dat ik me die gebeurtenis levendig herinner
Ijdel ben ik nooit geweest op een dag merkte ik dat een jongen naar me keek
En dat toen ik doorliep hij kijken bleef één blik over mijn schouder en ik zag
Ik zag zijn ontredde elk woord dat hij had voorbereid zou falen elke aanraking
Geen pas zijn voor mijn zachte olijfkleurige huid zo fijn getekend gemarmerd haast
En ook zijn blik was geen partij voor ogen die glansden als die van mij het is hier heet
Maar als het heeft geregend glimmen de keien vermenigvuldigd dat met tien en je bent er nog niet
Die dag begreep ik dat de man geen onzin gesproken had begreep ik hoe mooi ik was
En ik deed er niets mee tot ik jou tegenkwam ik daar plots als een stom wicht stond
Me precies als toen die jongen voelde hoe zou ik ook maar een woord tegen je kunnen spreken
Hoe maakte ik kans op je streling ik dacht het en dacht op datzelfde moment ik ken je
Ik heb je altijd gekend toen ben ik in strijd met de mores van de tijd op je afgestapt
Weet niet eens of ik mijn naam had gezegd voor ik je kuste beet op je lip proefde zoet
Je bloed in mijn mond

Alsof iemand een glazen stolp zette over hun tweeën, bleven ze voor iedereen zichtbaar, maar verdwenen uit de wereld, waren een en al oog en oor voor enkel nog elkaar. Uren konden ze zich vermaken door te benoemen wat zo mooi aan de ander was en nooit was hun opsomming klaar. Zij smolt voor zijn stem, het vuur in zijn ogen, hield van de kracht die uit zijn schouders en manier van lopen sprak en nog meer van zijn jongensachtige lach, zijn plotse verlegenheid, zijn afkeer van aandacht. Hij viel voor het iele blauwe randje rond haar bruine ogen, haar zo slanke en getaande handen en de elegante manier waarop zij ze hief wanneer ze danste. Voor hem was er geen verweer denkbaar tegen haar benen, die rank waren op de ronde heupen na, geen verweer tegen haar fijngevormde lippen, haar kleine tanden en de manier waarop ze met kleine hapjes at, soms in zijn vinger beet. Wat de ander voelde, ze wisten het, ook al waren ze op dat moment niet bij elkaar. Toen zij op een dag een vinnige ruzie met haar vader had, kwam hij aangerend terwijl hij niet weten kon dat het zover gekomen was. En ook hun lichamen begrepen woordeloos elkaar. Hij hoefde zijn hand maar op haar onderrug te leggen, zij hem alleen over borst of biceps te strelen en weer waren ze volledig in elkaar verdwenen. Soms overviel weemoed een van de twee, drong zich tussen hun verliefde dromen het verstorende benul van tijd, het besef dat ook wat zo puur en oprecht door hen werd beleefd, nooit voor altijd kon zijn.

Onthoud hoe ik hier lig en stillig – bewegen
Lijkt iets wat ik al zo lang geleden verleerde
Alles doet zeer vooral wat ik het liefst wil – leven
Nee ik ben niet vergeten hoe eens onze lichamen smeekten
Te worden aangeraakt hoe alleen al de voorstelling
Van je huid tegen de mijne me uitzinnig maakte
Maar ik ben te moe nu te broos zelfs een vlinderkus
Zou mijn wang doen kneuzen zelfs de herinnering
Aan jou nabij doet me pijn ik weet dat je hier bent
Gejaagd door de kamer loopt in de hoop dat ik mijn ogen open
Ik houd ze dicht moet mezelf bewaren tegen het zicht
Op je hemelse lijf het minzame in je ogen de zin in je mond
Ik weet niet wat ik heb misdaan om zo te moeten worden
Leeggehaald een huls van schrijnend vel te zijn dat barst
Zodra het zacht het laken raakt onthoud hoe ik hier lig
Lieve Judith je ogen zijn hopelijk als de mijne dicht
Ik bid dat je me niet hoeft te zien en wanneer dan toch
Die herinnering wist in je hoofd je me weer de man kan maken
Die eens het brandpunt van je begeerte was wiens streling
Je niet kon weerstaan zelfs als je er alleen maar aan dacht
Die man is verdwenen Judith mijn huid springt open als je
Ernaar kijkt het enige waarom ik nog bij kennis wil zijn
Ben jij zo heb ik zo ben ik van mijn leven niet eerder liefgehad
Ik probeer er mijn lot in te zien dat wij niet voor altijd zijn
En dat ik jou korter missen moet dan jij mij Judith waarin heb ik
Gefaald dat ik het geluk dat ik je bracht weer van je afnemen moet
Dat we beiden moeten leven met gesloten ogen ons wapenen
Tegen mijn aftakeling nu ik dag uit dag in hier stillig elke dag
Een woord verzin dat past bij de goddelijke glooiing van je kuit

Elke dag weer verwerp wat in me opkwam omdat je onderbeen
In het echt zoveel mooier is maar misschien dat ik het woord nog vind
En in je kleine oren fluisteren kan ik je weer mooi voelen laat zoals eens

Ineens beseft ze dat het haar schreeuw is, die afgrijselijke kreet van angst en pijn die de kamer meteen zoveel kleiner en benarder heeft gemaakt, die kamer nu zo verrekte stil laat zijn. Ze is er alleen, alleen met hem die niet langer beweegt, niet langer ademt, ze zijn daar, alle twee, maar zijn ze nu nog samen? Ze trekt zich aan het haar, bijt zich op de lip, niet nog een, niet nog een schreeuw. Ze legt het laken over hem heen, over het schamele dat van hem gebleven is. En dan, nu beschermd voor haar blik, lijkt het of hij toeneemt, onder de dunne stof hij weer wordt wie hij eens was. Of begint hier het overgaan, wordt hij – nu niemand hem meer kan zien – een ijsnel dier, een man met vleugels, een valk, een engel wellicht.

Dan herinnert ze zich een van zijn laatste dromen, waarin niet hij maar zij een engel werd en er terwijl ze naar hem keek in de kamer een wind opstak zo hevig dat zij niet anders dan haar vleugels spreiden kon, ze – terwijl ze enkel oog had voor hem – weggeblazen werd. Ze had, meende ze, zijn droom begrepen, niet alleen hij verdween, ook *zij* werd een ander, *ook* zij zou voortaan elders zijn. En hoe groot de drang ook was het laken op te tillen, nog een laatste keer naar hem te kijken, hoe groots en angstwekkend wat nu te wachten stond haar ook leek, ze verbeet zich en keek niet, wilde hem in haar blik bewaren zoals hij eens was geweest. Net als zichzelf, hij zou de laatste zijn die haar naakt en zinderend had gezien, de glimlach kende die uiteindelijk op haar gezicht verscheen als ze uitgeteld en verzadigd met een arm over haar hoofd onder hem lag, natuurlijk wist ze ook hoe gul en weids bezongen haar schoonheid was, maar hij die haar zo-even werd ontnomen, zou de aller-, allerlaatste zijn die haar ooit zo zag.

Onthoud hoe onder dit ruwharig kleed ik
Naakt ben als het vel op warme melk zo dik
Is maar de huid waaronder kalm mijn hart klopt
Mijn ingewand van as en stof verzadigd raakt
Door een hand die mij steeds verder wordt
Uitgestort over mijn vacht en kop – het brandt
Ik voel het daarom rest mij geen andere mogelijkheid
Dan de handeling te herhalen de pook nog eens
Door het vuur te halen en roodgloeiende kool
Op te rakelen uit te strooien over heel mijn lijf
Zolang ik dat voel echo ik mijn doen opnieuw
En opnieuw en opnieuw tot in mijn hoofd er niets
Niets nog dan jij al wat ik van je weet wat tussen ons
Is geweest en verdween toen jij toen jij verdween
Sindsdien onopgemaakt en met mijn haar verward
Ben ik naakt schrijnt mijn huid door het kamelenhaar
Heb ik alles wat we bezaten – goed en huis en haard –
Weggedaan en ben ik alleen met het ritme van de dag
Dat me steeds weer leert hoe in wezen niets veranderd is
Het na donker licht het na donker licht altijd altijd licht
En het nooit dooft er geen vinniger onmacht noch nijd
Geen vlijmere wanhoop of gemis en vooral geen pijn
Denkbaar is die zo diep doordringt en onherroepelijk is als dit

Lang voordat de dagen dat zij zich nog op straat begaf als aprilsneeuw zo uitzonderlijk waren, zag wie haar had gekend, en dat soms van zeer nabij, in het voorbijgaan pas op het laatst, wie zij ook weer was. Ze had neusringen, oorbellen, kettingen en ieder ander sieraad afgedaan, haar dof staande ogen niet opgemaakt, niet gekamd, haar lange, eens zo machtig glanzende haar. Ook droeg ze het kleed van rouw dat haar ronde vormen, waaraan menig steelse blik zich eerder wellustig had gelaafd, plomp en kantig maakte. Al wie haar destijds meer dan eens hoopvol en verlangend had gezien, wist hoe verstrekkend haar liefde was geweest en zag nu hoe irreëel diens toen heimelijk toegedachte kansen waren, want nu zij zo ontdaan was en ook zichtbaar in beklag over wie haar kortelings ontviel, werd helder, met terugwerkende kracht, dat de mate waarin zij had liefgehad een misstap of zelfs maar lichtjes lonken ondenkbaar maakte, zij stekeblind behalve voor die ene, voor haar er alleen hij, alleen hij die zopas aan haar onttrokken was. En, zij het met enige spijt, omdat wat mooi is aan het oppervlak toch al zo ras vergaat, snapte ieder die plots zag wie hij voor zich had, dat het eenkennige hart dat haar zo mooi, zo sterk had gemaakt, haar nu veranderd had in het tegendeel, nee, dat was niet waar, ze was nog altijd mooi; mooier, sterker, onkwetsbaar zelfs, voortaan, aangezien wat ze niet verliezen mocht, ze niet meer verliezen kon, en ze dat uitdroeg, nu onmiskenbaar haar ogen niet langer als verse houtskool glommen, haar eens zo gave huid schraal werd en flets, en zij na het verscheiden van wie zij zo graag had gezien, niets was dan been en een dun-broos, geen barst verhullend vel.

Nachten achtereen droomde ze dat ze weer kind werd, zo klein dat ze paste in een tengere hand, eerst kwam dan het moment waarop ze gelukkig was, hem terugzag en met haar vingers als een kam door zijn borsthaar streek, zijn wang kustte zonder bang te zijn hem pijn te doen, zo dichtbij was hij dat niemand hem nu van haar weg kon nemen, tevreden sloot ze nog altijd dromend dan haar ogen, heel even, schrok wakker, streelde de plek waar hij al die tijd gelegen had, waar nu een kind lag, een kind van wie ze angstig beseftte dat het het hare was, begon te huilen dan, vreselijke honger had en dan, op het ogenblik dat zij de kleine, gulzige lippen naar haar tepel bracht, realiseerde ze zich dat ze geen melk in zich droeg, nog geen druppel, dat dit een droom en zij geen moeder was, er uit haar geen leven kwam, zichzelf nog dagelijks zo tot barstens toe door rouw werd bepaald dat er in haar nauwelijks nog kracht, nauwelijks nog leven was, en ook als ze dan weer wakker werd en haar ogen opende, het niet anders kon zien, ze nog uren de leegte in borst en buik ervoer en het schrijnende zeer ervan.